

مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار در پر کردن اوقات فراغت مورد (مطالعه: شهروندان ایوان)

علی‌اشرف کریمی^۱
محمد شوهانی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوان و با طرح سؤالات زیر نگارش یافته است:

۱. آیا مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی نقش دارد؟
۲. آیا ایجاد مجموعه‌ی هماهنگ (پارک و ریز فضاهای آن) با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان ایوانی به پارک، نقش دارد؟
۳. آیا با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری، می‌توان تعاملی بین محیط‌زیست و انسان در این شهر برقرار نمود؟

جامعه‌ی آماری این پژوهش را جمعیت شهر ایوان به تعداد ۲۷ هزار و ۸۸۳ نفر در سال ۱۳۹۳ تشکیل می‌دهد. تعداد ۱۵۰ نفر به عنوان نمونه‌ی آماری به صورت تصادفی، انتخاب شدند و پرسش‌نامه محقق ساخته با موضوع مکان‌یابی پارک، در اختیار آنها قرار گرفت. داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد و اطلاعات به دست آمده به صورت آمار توصیفی و استنباطی ارائه گردید. در این تحقیق، برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و ایجاد پایگاه داده‌های اطلاعاتی استفاده شد. یافته‌های پژوهش، نشان می‌دهد که مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری، در پر کردن اوقات فراغت شهروندان، تأثیر‌گذار است. ایجاد مجموعه‌ی هماهنگ (پارک و ریز فضاهای آن) با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان به پارک، نقش دارد و با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری، می‌توان تعاملی بین محیط‌زیست و انسان برقرار نمود. در نهایت مکانی با رعایت اصول مکان‌یابی، جهت احداث پارک جدید با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری پیشنهاد گردید.

واژگان کلیدی: مکان‌یابی، پارک، توسعه‌ی پایدار شهری، اوقات فراغت، شهرستان ایوان.

مقدمه

با گسترش شهرنشینی، روز به روز بر جمعیت شهرها افزوده می‌شود. افزایش جمعیت شهرها بر تراکم بارگذاری در آنها، اثر می‌گذارد و این امر فضاهای باز و سبز شهری را با کاهش شدید، مواجه می‌سازد. افزایش تراکم مسکونی در شهرها و کاهش سطوح فضاهای باز و سبز خصوصی، نیاز به فضاهای تجهیز شده‌ی عمومی را پیش از پیش می‌کند و احداث و گسترش پارک‌های تفریحی را در شهرها ضروری می‌نماید.

«امروزه مفهوم شهرها بدون وجود فضای سبز مؤثر در اشکال گوناگون آن، قابل تصور نیست. پیامدهای توسعه‌ی شهری و پیچیدگی معضلات زیست محیطی آنها، موجودیت فضای سبز و گسترش آن را برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده است. شهرها به عنوان کانون‌های تمرکز و فعالیت و زندگی انسان‌ها برای اینکه بتوانند پایداری خود را تضمین کنند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار کارکردی متأثر از سیستم‌های طبیعی ندارند. در این میان، فضای سبز به عنوان جزء لاینفک و ضروری پیکره‌ی یگانه شهرها در متابولیسم آنها نقش اساسی دارد و کمبود آن می‌تواند اختلالات جدی در حیات شهرها بوجود آورد» (کلهرنیا، ۱۳۶۵: ۱۳).

از یک سو، رشد سریع جمعیت و از سوی دیگر، عدم توانایی در ایجاد مراکز خدماتی؛ به علت مشکلات مالی ارگان‌های ذی‌ربط یا نداشتن فرصت کافی جهت خدمات‌رسانی، موجب بروز مشکلاتی در شهر می‌گردد؛ از جمله این مشکلات، می‌توان به نحوه‌ی مکان‌یابی و توزیع کاربری‌های شهری، اشاره کرد. در این میان کاربری فضای سبز که به علت گسترش بی‌رویه شهر و تبدیل باغات و اراضی کشاورزی به بافت شهری با تهدید جدی، مواجه است؛ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌گردد.

«از کمترین پارامترهای وضعیت مناسب پارک‌های شهری، توزیع فضایی متعادل و متناسب می‌باشد؛ به طوری که حداکثر دسترسی را برای جمعیت فراهم نماید؛ اما متأسفانه در بعضی مناطق حاشیه‌ای شهرها، پارک یافت نمی‌شود و اگر وجود داشته باشد؛ هم از لحاظ مساحت، امکانات، تجهیزات و سایر مسائل مرتبط با آن با شرایط این مناطق شهری هماهنگی ندارد و هم ناکافی می‌باشد. این امر موجب محرومیت قشرهای مختلفی از جمعیت یک شهر، از دسترسی راحت به پارک‌ها می‌شود که به همراه سایر مسائل، موجبات فقر اجتماعی را فراهم می‌نماید. بنابراین، ضروری است به این مسئله و مسائل مشابه با آن، در زمینه‌های دیگر توجه کافی و لازم مبذول گردد و تا حد ممکن برای بهینه‌سازی وضعیت محیطی شهرها تلاش انجام شود» (شوهانی، ۱۳۸۴: ۲).

شهر ایوان به علت مهاجر پذیر بودن با رشد سریع جمعیت و گسترش بی‌رویه شهر، مواجه شده است؛ از طرف دیگر، دوری زیاد از پایتخت، محرومیت منطقه، مرزی بودن و عدم وجود کارگاه‌ها و کارخانجات در آمدار موجب شده است که شهرداری، در آمد چندان‌ی نداشته باشد و به

تبع آن توسعه‌ی شهری که نیازمند سرمایه و درآمد مالی می‌باشد، با کندی صورت پذیرد. بعد دیگر قضیه نیز به وضعیت مدیریتی گذشته‌ی شهر بر می‌گردد مدیریت شهری (شهردار) به افرادی سپرده شده است که در زمینه‌ی شهرسازی و مدیریت شهری، تخصص نداشته‌اند؛ در نتیجه نتوانسته‌اند تأثیر مثبتی در شهر و توسعه‌ی شهری داشته باشند. با توجه به موارد مذکور این شهر با معضلاتی؛ همچون: عدم استقرار و مکان‌یابی صحیح پارک، استفاده از فضای نامناسب، عدم رعایت همجواری‌ها، عدم توجه به سرانه، استانداردها و ... روبه‌رو گردیده است.

«انجام مطالعات پژوهشی، بهترین راهکار جهت تحلیل و بررسی هر یک از این نوع مسائل و مشکلات می‌باشد که در نهایت به ارائه‌ی راه‌حل‌هایی جهت کاهش و رفع این معضلات می‌انجامد» (کلهرنیا، ۱۳۶۵: ۱۳)؛ بنابراین، لزوم بررسی مکان‌یابی پارک و فضای سبز با توجه به مجاورت‌ها، دسترسی‌ها، استانداردهای حاکم بر مکان‌یابی و ... مطرح می‌گردد تا بتوان با در نظر گرفتن نیازهای واقعی جامعه و امکانات اقتصادی و روند رشد جمعیتی و توجه به آینده، راه‌حل‌های مناسبی برای مکان‌یابی صحیح پارک و فضای سبز، پیدا کرد و نیاز واقعی را پاسخ گو بود.

بیان مسئله

«پارک و فضاهای سبز شهری، از کاربری‌های مؤثر در کیفیت فضایی مناطق شهری است که با گسترش و متراکم شدن بیش از پیش شهرها بر اهمیت آنها افزوده می‌شود. پارک‌های شهری به لحاظ کارکردهای زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی، موجب ارتقای کیفیت محیط شهری و بهبود سطح رفاه عمومی می‌شوند. در نتیجه، نحوه‌ی پراکنش آنها در عرصه‌های شهری؛ هم از بعد شهرسازی و هم به لحاظ عدالت اجتماعی، حائز اهمیت است. در این خصوص راهبردهای گوناگونی برای توزیع مطلوب فضاهای مذکور، ابداع شده است که عمدتاً بر استفاده‌ی متمرکز یا پراکنده یا ترکیبی از آنها تأکید دارند» (ایرانی بهبهانی و مفتخر رازی، ۱۳۸۴: ۷۵).

به‌طور کلی، «فضای سبز و پارک‌ها به واسطه‌ی داشتن گیاه و درخت، با هدف تلطیف و تصفیه آلودگی‌ها به ویژه هوا؛ همچنین به عنوان ریه‌های تنفسی شهرها؛ برنامه‌ریزی، طرح‌ریزی و مکان‌یابی می‌شوند. در صورتی که علاوه بر این موارد، اهداف تفریحی، اجتماعی و روانی این فضاها، بستری برای تعاملات اجتماعی و آزادی‌هاست و می‌توان از این فضاها با نگرش صحیح؛ به طور مستقیم یا غیرمستقیم در راستای فرهنگ‌سازی شهروندان، استفاده نمود» (پور محمدی، ۱۳۸۷: ۳۴).

«پارک‌ها علاوه بر تلطیف و تصفیه هوا و عایق نمودن صدا و بهبود شرایط بیوکلیماتیک شهر، باعث شادابی روح و جسم و آرامش انسان می‌شوند؛ از این رو، بایستی همگام با رشد جمعیت، فضای سبز عمومی را نیز افزایش داد و گام مؤثری را در تحقق مکان‌یابی پارک‌ها برداشت» (شوهانی، ۱۳۹۲: ۲۶).

از اصول بسیار مهم شهرسازی، پرداختن به کاربری‌ها از لحاظ سرانه‌ها و مکان‌یابی آنها

می‌باشد. «نوع استفاده از زمین و ساختمان را به طور موقت یا دائم، کاربری آن زمین یا ساختمان می‌گویند؛ مانند: کاربری مسکونی، تجاری، آموزشی، بهداشتی و درمانی، فرهنگی، مذهبی، ورزشی، اداری، انتظامی، خدمات اجتماعی، تأسیسات و تجهیزات شهری، پارک و ...» (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۹۲: ۱۰)؛ چون در محدوده‌ی مورد مطالعه (شهر ایوان) به دلایلی چون عدم تقاضای مردمی، عدم درآمدزایی، فرهنگ، بافت منطقه، عدم توجه مسئولان پیشین شهر و... به کاربری پارک، کمتر توجه شده است؛ این مهم باعث بیان مسئله پارک در این تحقیق شده است.

سؤالات تحقیق

۱. آیا مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی نقش دارد؟
۲. آیا ایجاد مجموعه هماهنگ با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان ایوانی به پارک، نقش دارد؟
۳. آیا با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار می‌توان تعاملی بین محیط‌زیست و انسان در این شهر برقرار نمود؟

فرضیه‌های تحقیق

۱. مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی نقش دارد.
۲. ایجاد مجموعه هماهنگ با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان ایوانی به پارک، نقش دارد.
۳. با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری می‌توان تعاملی بین محیط‌زیست و انسان برقرار نمود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

«در اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حفاظت از محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن، حیات اجتماعی رو به رشدی، داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد بنابراین، پرداختن به کاربری فضای سبز به عنوان یکی از بنیان‌های اساسی محیط‌زیست و ارائه‌ی راهکارهایی در جهت حفظ و نگهداری، توسعه و توزیع مناسب و مطلوب آن، ضروری و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۵).

اوقات فراغت از دلپذیرترین اوقات آدمی است. بخشی از عمر او که از آن خود اوست. ساعتی، فارغ از کار روزانه و رنج ایام که صرف آن چیزی می‌کند که خود می‌خواهد. اوقات فراغت؛ مانند تیغ دولبه‌ای است که اگر در مسیر مثبت، هدایت شود، موجب رشد و شکوفایی فردی و اجتماعی می‌شود و در صورتی؛ که در مسیرهای درستی هدایت نشود، می‌تواند به فراهم‌کننده‌ی بالقوه‌ی شرایط

و زمینه‌های آسیب‌زا تبدیل شود؛ از این رو، امروزه، اوقات فراغت، به امری مهم و اساسی تبدیل شده است و برنامه‌ریزی در جهت پربار و اثربخش نمودن آن امری ضروری، تلقی می‌گردد. برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت، نشانه‌ی توجه جامعه به افراد؛ به ویژه نوجوانان و جوانان می‌باشد. با برنامه‌ریزی مناسب و آموزش صحیح، می‌توان نوجوانان و جوانان را از بسیاری از انحرافات و آسیب‌های اجتماعی برحذر داشت. پر کردن اوقات فراغت، به بستر و فضایی مناسب و دلنشین، نیازمند است که می‌توان با طراحی و احداث پارک و فضای سبز این زمینه‌ی مناسب را فراهم نمود.

بر اساس طرح توسعه و عمران جامع شهر ایوان، سرانه‌ی پارک و فضای سبز، چهارده متر مربع، پیشنهاد شده است که بر اساس آمارهای منتشر شده‌ی طرح تفصیلی، سرانه‌ی پارک‌های موجود ۱/۹۷ متر و سرانه‌ی فضای سبز ۰/۱۵ متر است و سهم شهروندان نیز از پارک و فضای سبز ۹/۸۵ درصد می‌باشد که وضع موجود با وضع مطلوب، اختلاف فاحشی دارد.

روش تحقیق

برای انجام یک تحقیق علمی، از روش‌ها و ابزارهای خاصی استفاده می‌شود؛ همچنین، لازم است مراحل مختلف تحقیق به صورت منظم طی شود؛ علاوه بر آن، انتخاب روش تحقیق، بستگی به هدف‌ها، ماهیت موضوع و امکانات اجرایی آن دارد.

در این مقاله، روش پژوهش، ترکیبی از روش‌های تاریخی، توصیفی، تحلیلی و موردی-میدانی است که در زمینه‌ی مباحث نظری و نظریه‌های موجود، از روش تاریخی و توصیفی، مبتنی بر اطلاعات ارائه شده در اسناد و مدارک کتابخانه‌ای انتخاب شده است؛ سپس، بر اساس تحقیقات نظری و تجربی و تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده، از روش‌های مذکور استفاده شده است. در این تحقیق، مجموعه‌ای از اطلاعات مکانی و توصیفی مربوط به منطقه‌ی مورد مطالعه (شهر ایوان) در کنار معیارها و استانداردهای خاص مربوط به مکان‌یابی پارک و فضای سبز، استفاده شده است؛ بدین معنی که ابتدا مباحث نظری و نظریه‌های مکان‌یابی و تقسیمات شهری، جمع‌آوری شده؛ بعد از آن به ویژگی‌های خاص منطقه، از نظر طبیعی، جغرافیایی، به ویژه جمعیتی، آب و هوایی و ... پرداخته شده است.

مبانی نظری تحقیق

مکانیابی

«تمام موجودات کره‌ی زمین از بدو تولد مکانی را برای زندگی خود انتخاب می‌کنند. این مکان برای پرندگان و حیوانات ممکن است روی درخت، زمین یا زیر زمین باشد. هر کدام از این موجودات، مکانی را برای خود انتخاب می‌کنند که از بالاترین درجه‌ی آسایش، برخوردار باشد. انسان هم در این زمینه جدا از سایر موجودات نیست. او از آغاز آفرینش، در جنگل‌ها و غارها پناه می‌گرفته است و پس از طی دوران غارنشینی و جنگل‌نشینی و شکار حیوانات، به زندگی یک‌جانشینی و دامپروری و کشاورزی روی آورد. مکان و مأمّن او هم تکامل پیدا کرد؛ چنان‌که مکانی را برای زندگی، جایی

را برای نگهداری اسباب و وسایل زندگی و جایی دیگر را برای کشاورزی و نگهداری دام انتخاب نمود. در ابتدا، این انتخاب، ممکن بود به شدت متأثر از طبیعت و جبر محیط صورت گیرد؛ ولی بعد از طی مراحل رشد، بیشتر بر طبیعت غلبه کرد و انتخاب مکان برایش راحت‌تر شد. با پیشرفت انسان و گسترش صنایع و ارتباطات، مسئله‌ی مکان‌یابی نیز برای آنها نیز مطرح شد که این امر پس از گسترش شهرنشینی و ازدیاد جمعیت به طور جدی مورد توجه قرار گرفت تا جایی که تئوری‌ها و نظریه‌های زیادی در این رابطه ابراز شد (سعیدی‌خواه، ۱۳۸۳: ۳۵).

تعریف مکان‌یابی

«اصولاً مکان‌یابی به فعالیتی گفته می‌شود که در آن قابلیت‌ها و توانایی‌های یک منطقه‌ی خاص، از نظر وجود زمین مناسب و کافی و مرتبط بودن آن با سایر کاربری‌های شهری و روستایی برای انتخاب مکانی مناسب جهت کاربری مورد نظر، تجزیه و تحلیل می‌شود» (روشن‌نژاد، ۱۳۸۳: ۱۶).

مکان‌یابی پارک

نکته‌ی بسیار مهم در ایجاد فضای سبز عمومی به ویژه پارک‌ها؛ به عنوان جایی که در آن کار، فرهنگ، سکونت و سایر فعالیت‌ها موج می‌زند، مکان‌یابی آنها بر اساس ضرورت‌های اجتماعی است؛ بنابراین، توجه به مرکزیت اعم از مراکز محلات، نواحی و مناطق، سلسله مراتب ساختارها و کارکردهای فضای سبز عمومی، هم به منظور جذب جمعیت بیشتر و هم امکانات نظارت اجتماعی و افزایش امنیت پارک‌ها، بسیار مهم است؛ به گونه‌ای که امکان بهره‌برداری دیداری از جلوه‌های زیبای پارک برای رهگذران فراهم باشد؛ علاوه بر این، بررسی مطلوبیت زمین از نظر خاک و آب در مکان‌یابی فضاهای سبز عمومی از اهمیت خاصی برخوردار است.

پارک و فضای سبز

«شهر به عنوان کانون تمرکز انسان و فعالیت‌ها، برای اینکه بتواند پایداری خود را تضمین کند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار و کارکردی متأثر از سیستم‌های طبیعی، ندارد. در این میان پارک و فضای سبز به عنوان جزء ضروری و لاینفک پیکره‌ی یکپارچه شهرها در متابولیسم آنها نقش اساسی دارد و کمبود آن می‌تواند اختلالاتی جدی در حیات شهرها به وجود آورد. توجه به فضای سبز به عنوان ریه‌های تنفسی شهرها، تعریف اغراق‌آمیزی از کارکردهای آن نیست؛ بلکه این تشبیه بیان‌کننده‌ی حداقل کارکرد آن در مفهوم اکولوژیک شهرها به شمار می‌آید. بنابر آنچه گذشت، پرداختن به این کاربری حیاتی در شهرها الزامی به نظر می‌رسد و ارائه‌ی مباحثی تحت عنوان مفاهیم نظری تحقیق که در برگیرنده‌ی تعاریف فضای سبز و پارک‌های شهری، انواع فضای سبز و پارک‌ها و... می‌باشد، می‌تواند راهنمایی مناسب، جهت ورود به بخش‌های دیگر پژوهش باشد» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۱۱).

تعاریف پارک و فضای سبز

«بین فضای سبز و سطح سبز، از نظر اکولوژیکی تفاوت وجود دارد و این تمایز از این جهت

حائز اهمیت است که سطح سبز (به عنوان مثال: یک پارک تزیینی) نمی تواند همچون فضای سبز شبه جنگلی، عمل غبارگیری را انجام دهد، در کاهش آلودگی صوتی نقشی مؤثر داشته باشد یا به نحو مطلوبی موجب کاهش دما گردد» (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۳۱). «پارک، قطعه زمینی است در داخل یا نزدیک شهرها که معمولاً با امکاناتی نظیر زمین های بازی، گردش گاهها و زمین های ورزشی برای استفاده ی عمومی، تجهیز می شود؛ و همچنین قطعه زمینی را می گویند که مشتمل بر درختزار و چمن در پیرامون شهرها باشد» (مجنونیان، ۱۳۷۴: ۷۰).

«فضای سبز شهری، بخشی از فضای باز شهری است که عرصه های طبیعی یا اغلب مصنوعی آن، زیر پوشش درختان، درختچه ها، بوته ها، گل ها، چمن و سایر گیاهانی است که با نظارت و مدیریت انسان و با در نظر گرفتن ضوابط، قوانین و تخصص های مرتبط با آن برای بهبود شرایط زیستی و رفاهی شهروندان و مراکز جمعیتی غیر روستایی، احداث، حفظ و نگهداری می شوند» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۱۲).

«پارک، منطقه ای است با درختزارهای پراکنده با فضای باز و کفپوش چمن که یا به صورت مصنوعی احداث شده یا به صورت طبیعی وجود داشته و تنها به دستکاری و آرایش آن اکتفا شده است. این نوع فضا سازی در شهرها برای تفریح عامه، جا افتاده ترین شیوه برای احداث تفریح گاه ها به شمار می آید» (مجنونیان، ۱۳۷۴: ۷۰). «اصولاً طبیعت این فضاها به گونه ای است که تمام طبقات مردم می توانند از آن استفاده کنند. به عبارت دیگر، پارک های درون شهری برای گردش و استراحت عموم مردم می باشند. در پارک های عمومی سعی می شود که تمام امکانات سرگرمی و رفاهی، تقریباً برای هر گونه سلیقه، فکر و سن وجود داشته باشد» (حکمتی، ۱۳۶۹: ۳۲۴).

انواع پارکها

پارک های شهری با توجه به معیارهایی چون: هدف، اندازه، ویژگی های محل و ... به چهار گروه: پارک ها در سطوح واحد همسایگی، محله، ناحیه و منطقه تقسیم می شوند» (مجنونیان، ۱۳۷۴: ۷۰). که در ذیل تعاریف هر یک از آنها ارائه می شود.

پارک شهری در مقیاس واحد همسایگی

«پارک شهری در سطح واحد همسایگی؛ عبارتست از پارکی که در یک واحد همسایگی قرار گرفته و مساحتی کمتر از نیم هکتار داشته باشد. طبق استاندارد، طی کردن مسیر، برای کودک ۹ ساله از دورترین نقطه ی واحد همسایگی تا پارک با پای پیاده، مقدور باشد و از خیابان های شریانی و بزرگراه ها عبور نکند» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۴).

پارک شهری در مقیاس محله

«به پارکی که در محله ای قرار دارد و مساحت آن حدود دو برابر مساحت پارک در مقیاس واحد همسایگی (یک هکتار) است، گفته می شود؛ همچنین، طی کردن مسیر با پای پیاده برای

کودک نه ساله از دورترین نقطه محله تا پارک باید به حدود دو برابر معیار پارک در مقیاس واحد همسایگی برسد و در طی مسیر بتواند از خیابان‌های کندرو و شبکه دسترس محلی، عبور نماید» (مجنونیان، ۱۳۷۴: ۷۲).

پارک شهری در مقیاس ناحیه

«پارک ناحیه‌ای، به پارکی گفته می‌شود که در ناحیه‌ی مسکونی قرار داشته باشد و مساحت آن دو تا چهار برابر مساحت پارک در مقیاس محله (چهار هکتار) باشد و دسترسی با پای پیاده برای ساکنان از دورترین نقطه تا پارک از نیم ساعت تجاوز نکند» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۱۵).

پارک شهری در مقیاس منطقه

«پارک منطقه‌ای، به پارکی گفته می‌شود که در یک منطقه مسکونی، قرار داشته باشد و مساحت آن حداقل دو برابر حداکثر اندازه پارک در مقیاس ناحیه (۸ هکتار) در نظر گرفته می‌شود؛ همچنین، طبق استاندارد، مراجعه‌کنندگان می‌توانند از دورترین منطقه با وسیله نقلیه در مدت زمانی کمتر از یک چهارم ساعت، خود را به پارک برسانند» (هادیلی، ۱۳۷۱: ۲۵).

معیارهای مکانیابی پارک

جین جکوب، منتقد شهرسازی معاصر و نویسنده‌ی در کتاب مرگ و زندگی شهرهای آمریکایی؛ معتقد است «پارک باید در جایی باشد که زندگی در آن موج می‌زند، جایی که در آن کار، فرهنگ و فعالیت‌های بازرگانی و مسکونی وجود دارد. تعدادی از بخش‌های شهری، دارای چنین نقاط کانونی ارزشمندی هستند که برای ایجاد پارک‌های محلی، مناسب به نظر می‌رسند؛ همچنین، وی معتقد است که بدترین پارک‌ها، در مکان‌هایی که مردم از کنار آنها نمی‌گذرند و تمایل به چنین کاری نیز ندارند، قرار گرفته‌اند. یک پارک شهری که به چنین مصیبتی گرفتار شده باشد همچون یک فروشگاه بزرگ تجاری در یک موقعیت بد اقتصادی است» (حیسی، ۱۳۷۵: ۳۷۱). با توجه به این مطالب، معیارهای مکانی جهت مکان‌گزینی فضاهای سبز عمومی، به شرح زیر است:

مرکزیت

«کاربری فضای سبز عمومی حتی المقدور باید در مراکز شهری، اعم از مراکز محلات، نواحی و مناطق شهری مکان‌یابی شوند» (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۸۷).

سلسله‌مراتب

«منظور از این معیار این است که ساختار کارکردی فضاهای سبز عمومی با ساختار فضایی شهر، انطباق داشته باشد. فضاهای سبز عمومی باید متناسب با موقعیت کارکردی خود برحسب واحد همسایگی، محله، ناحیه و منطقه، مکان‌یابی شوند» (اسماعیلی، ۱۳۸۱: ۲۸).

دسترسی

«هر یک از پارک‌های شهری باید از چهار سو به شبکه ارتباطی، دسترسی داشته باشند تا بدین

طریق هم امکان جذب جمعیت بیشتر فراهم گردد و هم امکان نظارت اجتماعی و امنیت پارک افزایش یابد و در عین حال امکان بهره‌برداری دیداری از جلوه‌های زیبای پارک برای رهگذران از چهارسو فراهم باشد» (سعیدنیا، ۱۳۷۹: ۸۸).

نقش و اهمیت فضای سبز

در اهمیت فضای سبز شهری، می‌توان گفت: امروزه اقلیم شهری، تحت تأثیر فرآیندهای تراکم و تمرکز فعالیت‌ها، آنچنان دگرگون شده است که در مطالعات ناحیه‌ای شهرها، به صورت مشخص و جدای از اقلیم ناحیه‌ای، بررسی می‌شود. آثاری که از طریق کاهش فضای سبز شهری بر اکولوژی شهری؛ به ویژه در زمینه‌های اقلیم، هوا، خاک، آبهای زیرزمینی و جامعه‌ی حیوانی گذاشته می‌شود؛ آنچنان شدید است که عناصر سازنده آن را در محیط شهری به کلی دگرگون می‌کند. با توجه به نقش و اهمیت فضای سبز در زندگی شهری؛ همچنین با در نظر گرفتن معیارهای مکان‌یابی پارک و فضاهای شهری، می‌توان بهترین مکان ممکن را برای احداث پارک و فضای سبز، با رعایت مرکزیت جمعیتی، دسترسی مناسب شهروندان به محیط پارک و همچنین رعایت سلسله مراتب شهری انتخاب نمود.

توسعه پایدار شهری

«با گسترش انقلاب صنعتی و ماشینی شدن زندگی انسان، عدم توجه به محیط طبیعی و استفاده بی‌رویه از آن به ویژه پس از جنگ جهانی دوم، تغییر نظام اقتصادی و اجتماعی به نفع شهرها، افزایش مهاجرت به شهرها و تمرکز بیش از حد جمعیت و امکانات در نقاط شهری، فشار به منابع و تخریب محیط زیست بیشتر شد. این امر در شهرها با معضلاتی نظیر آلودگی هوا، آلودگی آب و خاک، فقر شهری و افزایش زاغه‌های شهری و حاشیه‌نشینی همراه شد. مشکلات یاد شده منجر به بحث‌هایی جهت حل مشکل و یافتن راه‌هایی برای جلوگیری از تخریب محیط زیست شد که نتیجه‌ی آن شکل‌گیری رهیافتی با عنوان توسعه‌ی پایدار بود که در آن، توسعه با کاهش تخریب محیط زیست و رفع نیازهای حال و آینده، همراه و سازگار باشد. این بحث در شهر با عنوان توسعه‌ی پایدار شهری، جهت کاهش فشار بر محیط طبیعی و خود انسان، آغاز شد» (ملکی و غیائی، ۱۳۸۷: ۴۷).

تعاریف توسعه پایدار شهری

«توسعه‌ی پایدار شهری؛ یعنی تغییر تراکم و کاربری اراضی شهری جهت رفع نیازهای اساسی مردم در زمینه مسکن، حمل و نقل، اوقات فراغت و غیره؛ به گونه‌ای که شهر از نظر زیست محیطی قابل سکونت و زندگی و از نظر اقتصادی، قابل دوام و از نظر اجتماعی دارای برابری باشد» (کریمی، ۱۳۸۰: ۳۱). «توسعه‌ی پایدار شهری، محدوده‌ای فراتر از تشریح شرایط زندگی ساکنان را در بر می‌گیرد و شامل موضوعاتی؛ چون نقش نهادینگی در توسعه، فراگیری و گسترده‌ی خدمات اجتماعی و میزان محرومیت از منافع و خدمات زیست محیطی در سطح یک شهر، نیز می‌گردد. بدیهی است که شهر

شامل فضای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیست محیطی نیز می‌شود و تحت تأثیر گستره‌ی بسیار وسیعی از فرایندهای ملی و بین‌المللی قرار می‌گیرد» (پاگ، ۱۳۸۳: ۴۳).

دستور کار ۲۱ و اصول توسعه‌ی پایدار شهری

«مفهوم توسعه‌ی پایدار در کنفرانس اجلاس زمین در ریودوژانیرو (۱۹۹۲) در شکل دستور کار ۲۱ «طرح سیاست محیط زیست و توسعه پایدار در قرن ۲۱» بیشتر بسط داده شد. در کل، ۲۷ اصل در بیانیه نهایی مورد توافق قرار گرفت که همه‌ی آنها مهم هستند؛ اما ده مورد که بیشتر به محتوای توسعه یا توسعه‌ی پایدار شهری مربوط می‌شود، به شرح زیر می‌باشد:

اصل ۱: انسان‌ها در مرکز توسعه‌ی پایدار قرار دارند. آنها مستحق یک زندگی سالم و مولد همسو با طبیعت هستند.

اصل ۲: توسعه باید در جهت رعایت عدالت حقوقی نسل‌های حال و آینده در تأمین نیازهای زیست محیطی و توسعه‌ای انجام گیرد.

اصل ۳: به منظور دستیابی به توسعه‌ی پایدار، حفاظت زیست محیطی باید بخش لاینفک توسعه باشد و نباید آن را به صورت مجزا در نظر گرفت.

اصل ۴: همه‌ی دولت‌ها و مردم باید در امر ریشه کن کردن فقر؛ به عنوان یک نیاز ضروری در توسعه‌ی پایدار کمک کنند تا تفاوت‌ها در استانداردهای زندگی، کاهش یافته و نیازهای اکثر مردم جهان به خوبی تأمین گردد.

اصل ۵: دولت‌ها باید با روحیه‌ی مشارکت جهانی در حفظ، حمایت و تقویت سلامتی و یکپارچگی اکوسیستم زمین با یکدیگر همکاری کنند. کشورهای توسعه یافته به دلیل فشاری که جوامع آنان به محیط زیست جهانی وارد می‌کنند؛ همچنین، منابع مالی و تکنولوژی که طلب می‌کنند، نسبت به امور بین‌المللی توسعه‌ی پایدار دارای مسئولیت‌هایی هستند که باید آنها را بپذیرند.

اصل ۶: در جهت دستیابی به توسعه‌ی پایدار و کیفیت بهتر زندگی همه مردم جهان، کشورها باید الگوهای تولید و مصرف ناپایدار را از بین ببرند و سیاست‌های جمعیتی مناسب را ارتقا بخشند.

اصل ۷: مسائل زیست محیطی باید به بهترین وجه با مشارکت همه‌ی شهروندان علاقه‌مند در سطح مورد نظر، به کار گرفته شود. در سطح ملی، هر فرد باید فرصت مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری و دسترسی مناسب به اطلاعات مربوط به محیط زیست را داشته باشد (ضرابی و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۲ و ۵۳).

از اهداف توسعه‌ی پایدار شهری، می‌توان به برآورده کردن نیازهای فعلی جامعه انسانی؛ مانند: بهداشت و درمان و مسائل جمعیتی، مواد غذایی، آموزش، ایجاد شرایط مناسب کار، ایجاد اشتغال، الگوی مصرف، حمل و نقل، مسکن، گذران اوقات فراغت و عدالت اجتماعی، توزیع مساوی امکانات رفاهی در بین نسل کنونی و نسل‌های آینده اشاره کرد. پس، یکی از پارترهای اصلی توسعه‌ی پایدار شهری، بحث چگونگی گذران اوقات فراغت به طور صحیح و در بستر و

فضای مناسب و با در نظر گرفتن توزیع موقعیت‌های رفاهی در نسل کنونی و رعایت عدالت و حفظ امکانات برای نسل آینده، می‌باشد.

اوقات فراغت

«اوقات فراغت، ساعاتی است که باید بدون اجبار، صرف اموری شود که شخص به آنها تمایل دارد و تا حد ممکن نباید با نفع اقتصادی، همراه باشد یا منبع درآمدی برای شخص، محسوب گردد؛ بلکه باید به کسب تنوع، ایجاد سرگرمی، فراهم آوردن امکانات رشد فکری و جسمی در راستای تعالی و رسیدن به ارزش‌های معنوی، منجر گردد» (یوسفی، ۱۳۸۷: ۱۳). «منظور از اوقات فراغت، وقت صرف شده برای سرگرمی‌ها، تفریحات و فعالیت‌هایی است که افراد به هنگام آسودگی از کار عادی با شوق و رغبت، به سوی آنها رو می‌آورند» (عصاره، ۱۳۷۷: ۳۰)؛ همچنین، «اوقات فراغت عبارت است از رهایی موقت از کار و اشتغالات رسمی زندگی و انجام فعالیت‌هایی که مورد نظر و به دلخواه فرد هستند. اوقات فراغت پر ارزش‌ترین سرمایه‌ی عمر آدمی، مناسب‌ترین شرایط و مطلوب‌ترین موقعیت برای اندیشه و تفکر خلاق و تبلور رفتارهای مطلوب و خوشایند فردی و اجتماعی است» (بیابانگرد، ۱۳۷۸: ۶۸۳). پس، نتیجه گرفته می‌شود که اوقات فراغت، در طول زندگی برای کلیه‌ی افراد جامعه‌ی انسانی روی خواهد داد و اگر این اوقات به صورت صحیح و در مکان‌های مناسب، مدیریت نشوند؛ امکان کجروی و بروز اختلالات اجتماعی، وجود خواهد داشت.

شناخت محدوددهی مورد مطالعه (شهر ایوان)

«شهرستان ایوان، شمالی‌ترین شهرستان استان ایلام با مساحت کل یک هزار و ۱۵۱ کیلومتر مربع می‌باشد که ۴/۴ درصد از مساحت استان ایلام را تشکیل می‌دهد. موقعیت جغرافیایی آن بین ۳۳ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۱۶ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی، واقع شده است و متوسط ارتفاع آن از سطح دریا ۱۱۷۰ متر است» (محمدیان، ۱۳۹۲: ۵۴).

«میزان بارندگی سالانه ۶۴۸ میلی‌متر، روزهای بارانی سالانه ۶۲/۳۸، روزهای آفتابی ۳۰۳ سالانه، ساعات آفتابی سالانه ۲۹۷۸، روزهای یخبندان سالانه ۳۶، میانگین تبخیر سالانه ۱۸۹/۱۸، میانگین رطوبت نسبی سالانه ۳۷/۸، میانگین دمای سالانه ۱۵/۱۳، میانگین سرعت باد سالانه ۱۵/۱۳ و جهت باد غالب در زمستان جنوب شرقی و در تابستان شمال غربی می‌باشد» (سازمان هواشناسی استان ایلام، ۱۳۹۲).

ویژگی‌های جمعیت و تحولات جمعیتی شهر ایوان

جدول تحولات خانوار و جمعیت شهر ایوان، محدوده سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۸۵ (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵)

سال	تعداد		بعد خانوار	افزایش جمعیت	
	خانوار	جمعیت		تعداد	رشد سالانه
۱۳۳۵	۸۶	۵۳۹	۶/۲۴	-	-
۱۳۴۵	۲۳۳	۱۳۷۹	۵/۹۲	۸۴۰	۹/۴
۱۳۵۵	۵۲۶	۳۰۷۱	۵/۸۴	۱۶۹۲	۸/۰
۱۳۶۵	۲۶۷۱	۱۵۰۵۹	۵/۶۴	۱۱۹۸۸	۱۵/۹
۱۳۷۰	۳۳۶۷	۱۹۹۵۱	۵/۹۳	۴۸۹۲	۶/۶
۱۳۷۵	۴۱۳۳	۲۳۴۸۲	۵/۸۶	۳۵۳۱	۳/۳
۱۳۸۵	۶۰۲۱	۲۷۸۸۳	۴/۶۳	۴۴۰۱	۱/۷
میانگین رشد دوره ۸۴ - ۱۳۳۵					

تقسیمات شهری

«شهر ایوان بر اساس مطالعات طرح جامع به دو ناحیه و ۶ محله برنامه‌ریزی تقسیم شده است که مطالعات طرح تفصیلی نیز در چارچوب آن انجام می‌پذیرد. مساحت محدوده‌ی مصوب طرح جامع ۵۱۲/۲۹ هکتار است. جدول زیر مساحت و محدوده تقسیمات شهری طرح جامع را نشان می‌دهد» (مهندسین مشاور کریاس بنا ۱۳۹۲: ۱).

کل شهر	ناحیه دو				ناحیه یک			محله	
	کل ناحیه	محله ۶	محله ۵	محله ۴	کل ناحیه	محله ۳	محله ۲		محله ۱
۳/۵۱۲	۹۱/۲۴۹	۱۸/۹۹	۱۴/۶۸	۵۹/۱۰۲	۳۹/۲۴۲	۶۲/۶۳	۹۸/۸۸	۷۹/۸۹	مساحت (هکتار)
۲۷۸۸۳	۱۱۲۴۲	۷۸۵	۳۵۶۵	۷۰۱۲	۱۶۵۲۱	۷۱۸۴	۳۵۵۴	۵۷۸۲	جمعیت ۱۳۸۵

بر اساس اطلاعات طرح تفصیلی، کاربری اراضی شهر ایوان در وضع موجود، سهم پارک ۱/۰۷ درصد و سهم فضای سبز ۰/۰۸ درصد می‌باشد. در ضمن این سهم به تفکیک محلات عبارتند از:

* سهم پارک: محله ۱، ۰ درصد؛ محله ۲، ۰ درصد؛ محله ۳، ۱/۶۵ درصد؛ محله ۴، ۰/۸ درصد؛ محله ۵، ۵/۳ درصد و محله ۶، ۰ درصد.

* سهم فضای سبز: محله ۱، ۰/۰۵ درصد؛ محله ۲، ۰/۰۶ درصد؛ محله ۳، ۰ درصد؛ محله ۴،

۳۱/۰ درصد؛ محله ۵، ۰ درصد و محله ۶، ۰ درصد .

پارک‌ها و فضاهای سبز شهر ایوان

- پارک شهدا با مساحت ۳/۶ هکتار؛
- پارک ولایت با مساحت ۱/۹ هکتار؛
- کل مساحت پارک‌های موجود شهر ایوان ۵/۵ هکتار.
- سرانه‌ی فضای سبز برای هر شهروند ۱/۹۷ متر مربع؛
- حداکثر سرانه ۱۴ متر مربع برای هر نفر بر اساس طرح تفصیلی شهر ایوان؛

جامعه‌ی آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

* جامعه‌ی آماری: کل جمعیت شهر ایوان که شامل ۲۷۸۸۳ نفر می‌باشد.

* روش نمونه‌گیری: تصادفی ساده؛

* حجم نمونه: ۱۵۰ نفر؛

ژئومورفولوژی و چینه‌شناسی شهر ایوان

«بررسی ویژگی‌های زمین‌شناسی شهرستان ایوان، نشان می‌دهد که این منطقه در واحد ساختمانی رسوبی زاگرس چین‌خورده، واقع شده است و شامل دو طاق‌دیس «شره‌زول» و «بانکول» در اطراف و ناودیس «دشت ایوان» و «رودخانه کنگیر» می‌شود. این پهنه، ساختمان زمین‌شناسی ساده‌ای دارد که نظم چین‌خورده‌گی‌ها موجب بر آمدن تاقدیس‌ها و فروافتادن ناودیس‌ها به صورت متوالی، شده است. خصوصیات زمین‌شناسی این محدوده بیان‌کننده‌ی آن است که نمی‌توان از پهنه، منابع معدنی متنوعی انتظار داشت. عمده‌ترین منابعی که در آینده ممکن است در شهرستان ایوان بدست آید؛ گچ، سنگ آهک، بتومین و منابع نفت و گاز خواهد بود.» (محمدیان، ۱۳۹۲: ۵۹).

خصوصیات زلزله‌خیزی ایوان

«ایران جزئی از کمربند چین‌خورده و جوان الپ - هیمالیا است و پوسته‌ی آن هنوز تعادل خود را باز نیافته و ناآرام است. بنابراین، به طور کلی تمام سرزمین ایران در معرض زلزله‌های مخرب قرار دارد. از طرفی، سابقه‌ی ثبت علمی و گسترده در ایران به بیش از چهل سال نمی‌رسد. به همین دلیل، یکی از راه‌های شناخت درجه‌نسبی شدن و بزرگی زلزله‌های مخرب در ایران، شناخت زلزله‌های تاریخی در نواحی مختلف جغرافیایی کشور است. محدوده‌ی مورد مطالعه، به لحاظ زلزله‌خیزی در پهنه‌ای نسبتاً آرام واقع شده و مطابق نقشه‌های پهنه‌بندی لرزه‌خیزی، در پهنه‌ای با خطر نسبی پایین تا متوسط، قرار گرفته است. محدوده‌ی شهر ایوان در دامنه‌ی ساختمان گسل عادی کوه بانکول، قرار گرفته و نزدیک‌ترین ساختمان گسل اصلی به آن، گسل «قلاجه» است» (همان، ۵۹).

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: مکان‌یابی پارک بارویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی نقش دارد.

آزمون فرضیه اول:

با توجه به اصل ۱ و ۳ دستور کار ۲۱ توسعه‌ی پایدار شهری.

«اصل ۱: انسان‌ها در مرکز توسعه‌ی پایدار قرار دارند. آنها مستحق یک زندگی سالم و مولد همسو با طبیعت هستند.»

اصل ۳: توسعه باید در جهت رعایت عدالت حقوقی نسل‌های حال و آینده در تأمین نیازهای زیست محیطی و توسعه‌ای انجام گیرد» (ضرابی و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۲ و ۵۳).

همچنین، با توجه به نتیجه‌ی به دست آمده از سؤال ۵ پرسش‌نامه (ر.ک: پرسش‌نامه)؛ ۳/۳ درصد، ناچیز؛ ۵/۳ درصد، تا حدی؛ ۲۴/۷ درصد، متوسط؛ ۴۰/۷ درصد، زیاد و ۲۶ درصد، خیلی زیاد، ارزیابی شد. بنابراین، ۴۰/۷ درصد از شهروندان، نقش پارک را در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی، زیاد، اعلام کردند و ۲۶ درصد نیز نقش پارک را در پر کردن اوقات فراغت، خیلی زیاد،

اعلام نمودند. در کل ۶۶/۷ درصد با فرضیه‌ی اول، موافق بودند. بنابراین، توجه به مطالب مذکور، فرضیه‌ی اول اثبات شد.

فرضیه‌ی دوم: ایجاد مجموعه هماهنگ با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان ایوانی به پارک، نقش دارد.

آزمون فرضیه دوم

با در نظر گرفتن اهداف توسعه‌ی پایدار شهری، می‌توان به برآورده کردن نیازهای فعلی جامعه‌ی انسانی مانند: بهداشت و درمان و مسائل جمعیتی، مواد غذایی، آموزش، ایجاد شرایط مناسب کار، ایجاد اشتغال، الگوی مصرف، حمل و نقل، مسکن، گذران اوقات فراغت، عدالت اجتماعی و توزیع مساوی امکانات رفاهی در بین نسل کنونی و نسل‌های آینده مردم، اشاره کرد. پس، یکی از پارترهای اصلی توسعه‌ی پایدار شهری بحث چگونگی گذران اوقات فراغت به طور صحیح و در بستر و فضای مناسب با ایجاد مجموعه هماهنگ با رویکرد توسعه‌ی پایدار، در جذب شهروندان ایوانی؛ همچنین، با در نظر گرفتن توزیع موقعیت‌های رفاهی در نسل کنونی و رعایت عدالت و حفظ امکانات برای نسل آینده، می‌باشد.

همچنین، در پاسخ به سؤال پانزدهم پرسش‌نامه (ر.ک: پرسش‌نامه)؛ هیچ کدام از پاسخ‌دهندگان، گزینه‌ی ناچیز را انتخاب نکرده بودند؛ ۰/۷ درصد، تاحدی؛ ۶ درصد، متوسط؛ ۳۱/۳ درصد، زیاد و ۶۲ درصد، خیلی زیاد ارزیابی کردند. بنابراین، بیشتر پاسخ‌دهندگان (۶۲ درصد) زیاسازی فضای پارک در جذب شهروندان ایوانی را خیلی زیاد اعلام کردند که در مجموع ۹۳/۳ درصد، زیاد و خیلی زیاد پاسخ داده‌اند؛ با توجه به مستندات مذکور فرضیه‌ی دوم نیز اثبات می‌گردد.

فرضیه‌ی سوم: با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری، می‌توان تعاملی بین محیط زیست و انسان، برقرار نمود.

آزمون فرضیه‌ی سوم: با توجه به اصل ۴ و ۱۰ دستور کار ۲۱ توسعه‌ی پایدار شهری که در زیر آمده است:

«اصل ۴: به منظور دستیابی به توسعه‌ی پایدار، حفاظت زیست محیطی باید بخش لاینفک توسعه باشد و نباید آن را به صورت مجزا در نظر گرفت» (ضرابی و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۲ و ۵۳).

«اصل ۱۰: مسائل زیست محیطی باید به بهترین وجه با مشارکت همه شهروندان علاقه‌مند در سطح موردنظر به کار گرفته شود. در سطح ملی، هر فرد باید فرصت مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری و دسترسی مناسب به اطلاعات مربوط به محیط زیست را داشته باشد که توسط مقامات، منتشر شده و شامل اطلاعاتی درباره‌ی مواد و فعالیت‌های خطرناک در جوامع‌شان می‌شود. دولت‌ها باید از طریق فراهم کردن اطلاعات دور از دسترس، آگاهی را تسهیل و مشارکت عمومی را تشویق کنند. همچنین، دسترسی مؤثر به اقدامات قضایی و اداری برای رسیدگی و جبران خسارت باید فراهم گردد» (ضرابی

و دیگران، ۱۳۹۱: ۵۲ و ۵۳).

همچنین، در پاسخ به سؤال ششم (ر.ک: پرسش‌نامه) ۲ درصد، ناچیز؛ ۸ درصد، تا حدی؛ ۱۷۷ درصد، متوسط؛ ۴۰ درصد، زیاد و ۳۱/۳ درصد، خیلی زیاد ارزیابی شد. بنابراین، بالاترین میزان (۴۰ درصد) شهروندان نقش وجود پارک در ایجاد آسایش و آرامش را زیاد اعلام کردند که در مجموع ۷۱/۳ درصد پاسخ زیاد و خیلی زیاد داده‌اند و نقش وجود پارک در ایجاد آسایش و آرامش شهروندان ایوانی را بسیار مناسب، ارزیابی نمودند که دال بر اثبات فرضیه سوم می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتیجه‌ی آزمون فرضیه اول که اثبات شد، مکان‌یابی پارک با رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری در پر کردن اوقات فراغت شهروندان ایوانی نقش دارد؛ همچنین، با توجه به نتیجه‌ی آزمون فرضیه‌ی دوم که اثبات گردید، ایجاد مجموعه‌ی هماهنگ با رویکرد توسعه‌ی پایدار در جذب شهروندان ایوانی به پارک نقش دارد؛ نیز با توجه به نتیجه‌ی آزمون فرضیه‌ی دوم که اثبات گردید، با استفاده از رویکرد توسعه‌ی پایدار شهری می‌توان تعاملی بین محیط زیست و انسان برقرار نمود. بر اساس وضع موجود، سرانه‌ی پارک ۱/۹۷ متر مربع و بر اساس طرح تفصیلی شهر ایوان، حداکثر سرانه چهارده متر مربع برای هر نفر اعلام شده است که با مقایسه‌ی سرانه‌ی موجود و حداکثر سرانه، مقدار ۱۲/۰۳ متر مربع، کسری سرانه‌ی پارک برای هر نفر وجود دارد. سطح پارک موجود ۵/۵ هکتار عنوان شده است و با در نظر گرفتن جمعیت ۲۷ هزار و ۸۸۳ نفری شهر ایوان و ضرب تعداد جمعیت در میانگین سرانه، ۷ متر مربع برای هر نفر، مساحت پارک مورد نیاز ۱۹/۵ هکتار به دست می‌آید که با کم کردن ۵/۵ هکتار پارک موجود، این شهر، در حد میانگین نیاز شهروندان خود، ۱۴ هکتار کسری پارک دارد. در نهایت باید گفت: شهر ایوان برای رسیدن به وضعیت مطلوب و افق طرح توسعه شهری در بحث کاربری پارک‌های درون شهری با توجه به کسری‌های مذکور و با در نظر گرفتن تحولات جمعیتی در آینده، نیاز به مکان‌یابی پارک جدید در مقیاس پارک‌های ناحیه‌ای دارد.

پی‌نوشت

[۱] مهاجرت روستائیان تابعه، مهاجرت اکثریت اهالی شهرهای نوار مرز غربی؛ مانند سومار و نفت شهر و تعدادی از اهالی قصر شیرین و خرمشهر به عنوان آوارهی جنگی به این شهر در دوران جنگ تحمیلی؛ همچنین، مهاجرت اهالی روستای سرتنگ سفلی که روستا و ساختمان‌های مسکونی آنان در بستر سد کنگیر قرار می‌گیرد و در شهرک اندیشه در حاشیه غربی شهر، اسکان دائم داده شده‌اند.

منابع و مأخذ

- اسماعیلی، اکبر؛ (۱۳۸۱)، بررسی و تحلیل کاربری فضای سبز (پارک*های درون شهری) از دیدگاه برنامه‌ریزی شهری (نمونه موردی: مناطق ۱ و ۸ شهرداری تبریز)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر.

- ایرانی بهبهانی، هما و نرمین رازی مفتخر؛ (۱۳۸۴)، «طراحی پایدار توسعه پارک جنگلی شیخ تپه ارومیه»، مجله منابع طبیعی ایران، ش ۵۸.
- بیابانگرد، اسماعیل؛ (۱۳۷۸)، «اوقات فراغت (اهمیت، برنامه‌ها و توصیه‌ها)» پیوند، شماره ۲۳۷ و ۲۳۸ و ۲۳۹.
- پاگ، سدریک؛ (۱۳۸۳)، شهرهای پایدار در کشورهای در حال توسعه، تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری ایران.
- پور محمدی، محمد رضا؛ (۱۳۸۷)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، تهران: سمت.
- حبیبی، سید محسن؛ (۱۳۷۵)، شهرسازی واقعیات و تخیلات، تهران: دانشگاه تهران.
- حکمتی، جمشید؛ (۱۳۶۹)، طرح باغ و پارک، تهران: نشر سیاه تیری.
- روشن‌نژاد، عبدالحمید؛ (۱۳۸۳)، ارائه الگویی مناسب برای مکان‌یابی مدارس ابتدایی با استفاده از GIS سال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم زمین.
- سازمان هواشناسی ایلام؛ (۱۳۹۲)، اطلاعات هواشناسی شهرستان ایوان، در یک دوره بلند مدت ۱۵ ساله (از سال ۱۳۷۷ لغایت ۱۳۹۱).
- سعیدنیا، احمد؛ (۱۳۷۹)، فضای سبز شهری (کتابچه)، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری، کتاب سبز شهرداری، وزارت کشور.
- سعیدی‌خواه، عبد الصمد؛ (۱۳۸۳)، بررسی تأسیسات و تجهیزات شهری (بست، مخازرات، آتش‌نشانی) و مکان‌یابی آنها در بافت قدیم و جدید شهر مشهد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- شوهانی، محمد؛ (۱۳۸۴)، بررسی پراکندگی فضایی پارک‌ها و تحلیل عملکرد فضای سبز شهر ایلام (جزوه)، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات ایلام.
- -----؛ (۱۳۹۲)، اصول و نظریه‌های مکان‌یابی (جزوه)، دوره کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری، دانشگاه آزاد، واحد علوم و تحقیقات ایلام.
- ضرابی، اصغر، رسول بابانسیب و جبار عزیززاده اصل؛ (۱۳۹۱)، توسعه پایدار شهری، ج اول، اصفهان: انتشارات علم آفرین.
- عصاره، علیرضا؛ (۱۳۷۷)، «خانواده و ضرورت توجه به اوقات فراغت فرزندان»، پیوند، دوره دهم، شماره ۲۲۵.
- کریمی، حمید؛ (۱۳۸۰)، «توسعه پایدار شهری (با تأکید بر کاربری اراضی)»، خلاصه مقالات هشتمین سمینار سیاست‌های توسعه مسکن در ایران، تهران: سازمان ملی زمین و مسکن.
- کلهرنیا، بیژن؛ (۱۳۶۵)، برنامه‌ریزی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری (کتابچه)، سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، تهران: کتاب سبز شهرداری، وزارت کشور.
- مجنونیان، هنریک؛ (۱۳۷۴)، مباحثی پیرامون پارک‌ها، فضای سبز تفریح‌گاه‌ها (کتابچه)، سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران، کتاب سبز شهرداری، تهران: وزارت کشور.
- محمدیان، احسان؛ (۱۳۹۲)، نقش تونل انحصالی اسلام آباد - ایلام (قلاجه) بر توسعه شهری ایوان غرب، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- مرکز آمار ایران؛ (۱۳۸۵)، سرشماری عمومی جمعیت و مسکن شهرستان ایوان، وزارت کشور، استانداری ایلام.
- ملکی سعید و شهین غیاثی؛ (۱۳۸۷)، سنجش شاخص‌های توسعه پایدار در نواحی شهری ایلام، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.
- مهندسین مشاور کرباس‌بنا؛ (۱۳۹۲)، طرح تفصیلی شهر ایوان (طرح)، به سفارش شهرداری ایوان، اصفهان.
- هادیلی، بهمن؛ (۱۳۷۱)، تکنیک‌ها و اصول برنامه‌ریزی شهری (جزوه)، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.
- یوسفی، باقر؛ (۱۳۸۷)، «چگونگی گذران اوقات فراغت»، فصل‌نامه مدیریت در آموزش و پرورش، دوره چهارم، شماره ۱۳.